

HERMAN HERTZBERGER

Herman Hertzberger is de ontwerper van de nieuwbouw van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL). In 2010 werd de nieuwbouw gemaakte uitbreiding en vernieuwing van de NHL geleverd. Binnen het bureau AHH is Herman Hertzberger als directielid teruggekomen. Hij is inmiddels 86 jaar oud, maar kan nog steeds plannen kunnen ze nog niet om hem heen te bouwen. Hoe kijkt hij naar de relatie tussen architectuur en architectuur? En hoe kijkt hij terug op de nieuwbouw van de NHL?

HERMAN HERTZBERGER

Herman Hertzberger is de ontwerper van de nieuwbouw van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL). In 2010 werd deze spraakmakende uitbreiding en vernieuwbouw opgeleverd. Binnen het bureau AHH is Herman Hertzberger als directielid teruggetreden. Hij is inmiddels 86 jaar oud, maar bij schoolplannen kunnen ze nog niet om hem heen. Hoe kijkt hij naar de relatie tussen onderwijs en architectuur? En hoe kijkt hij terug op de nieuwbouw van de NHL?

Waarom herken je een goed schoolgebouw?

Het eerste onderricht vond plaats in kloosters. Daarna hebben schoolgebouwen weinig ontwikkeling ondergaan. In de negentiende eeuw ontstond het klassikaal onderwijs in lokalengebouwen: de leerkracht stond voor de klas in een schoollokaal. In de vorige eeuw ontstonden meer typologieën en mede in het licht van de democratisering van de maatschappij werd de school uiteindelijk ook een wat meer multifunctioneel gebouw.

In mijn eerste schoolontwerpen ben ik er mee begonnen om de scheiding tussen lokalen en gangen op te heffen. De gangen werden breder en daardoor behalve verkeersruimte ook verblijfsruimte. Een slecht gebouw herken je aan lange gangen. Het gebrek aan kwaliteit van een architect kan je afmeten aan de lengte van de gangen. Nuttelose ruimte die moet worden vermeden. Het gaat best goed met scholenbouw in Nederland al zie je soms wel veel gangen met uitsluitend jasjes. Maar wij zijn in bepaalde opzichten vaak vooruitstrevender dan in andere landen.

Wat is de samenhang tussen architectuur en onderwijsopvatting?

Een goede opleiding heeft de toekomst. Het is erg belangrijk om kinderen goed op te vangen in goede schoolgebouwen. Er zijn globaal twee opvattingen over onderwijs: kinderen wetenswaardigheden bijbrengen zodat ze in aanmerking komen voor de betere banen (goed voor de maatschappij) of kinderen voor alles hun talenten laten ontwikkelen (goed voor het kind). Ik neig naar de tweede opvatting. Bovendien hebben scholen op termijn steeds meer de taak om leerlingen sociale vaardigheden aan te leren. We moeten wel leren hoe

we met elkaar omgaan, omdat we steeds meer te maken zullen krijgen met het samen optrekken met mensen met andere opvattingen. Door de computer gaan we steeds meer denken in algoritmes en dreigen creativiteit en vaardigheid naar de achtergrond te verdwijnen. Een voorbeeld uit de praktijk: het is handiger om een appel te schillen als hij eerst in vier parten is gesneden. Dat bedenkt een robot niet. De tweede helft van de vorige eeuw was een periode van vrijheid en creativiteit. Ik heb angst dat door computers en techniek de creativiteit en de individuele invloed worden teruggedrongen en we misschien ook weer meer naar klassikaal onderwijs zullen teruggaan.

Wat is dan de rol van de architect?

Een architect is geen kunstenaar, maar een architect speelt kunstenaar. Hij moet zich in allerlei bochten wringen om te passen binnen de regels, regels over veiligheid, duurzaamheid et cetera. Alle regels zijn zinnig, maar bij elkaar wordt het een pakket waardoor je als architect wordt gemangeld. Als architect moet je je in allerlei bochten wringen en toch verstandige dingen doen. Maar je kunt niet alles vastleggen in regels. Zo is bijvoorbeeld absolute veiligheid een fictie. Een kind moet kunnen vallen op een betonrandje. Daar leert het van.

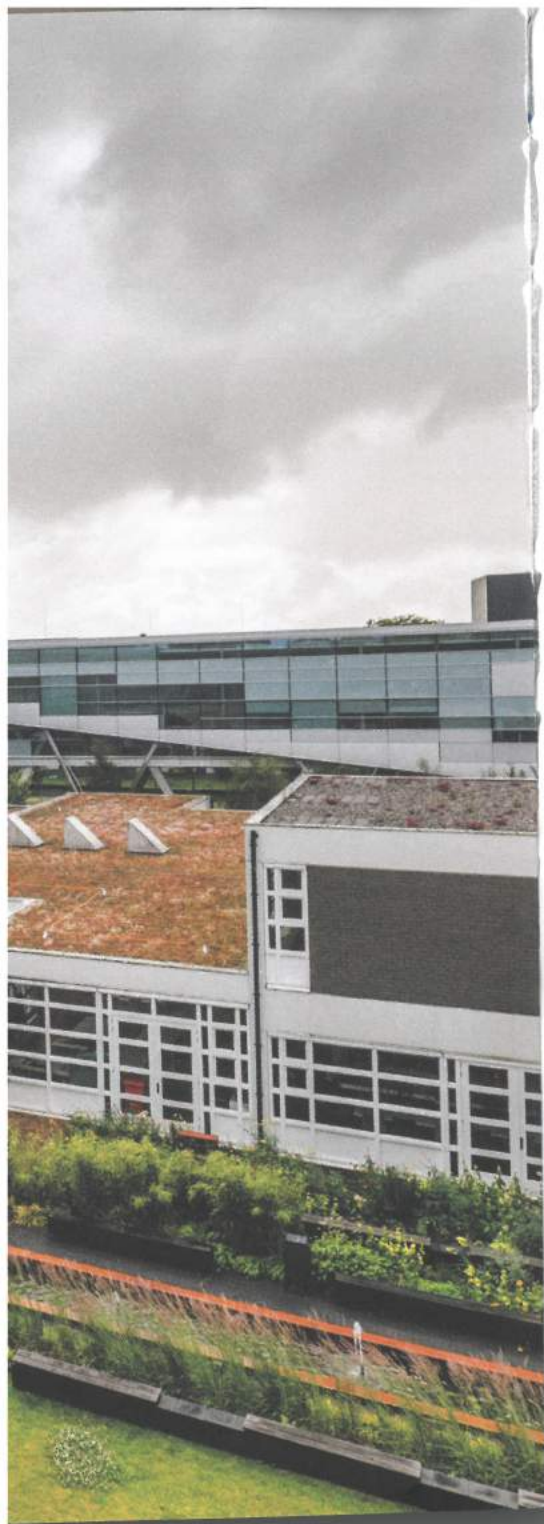
Moet een onderwijsgebouw herkenbaar zijn?

Ik ben geen voorstander van zogenaamd iconische gebouwen waarvan het uiterlijk belangrijker lijkt te zijn dan de inhoud. Zogenaamde star-architecten maken iconische gebouwen in China of Abu Dhabi die meer beeldhouwwerken zijn van twijfelachtige kwaliteit. Het zijn op

zichzelf staande dingen. Ik kies voor
hang. Gebouwen moeten zeker een i
hebben, maar dat is geen doel op zi
schoolgebouw herken je bijvoorbeel
ramen. Dat past bij het gebruik. Ma
wijsfunctie hoeft niet per se afleesb
misschien transformeert een school
toekomst wel weer tot een woonge
Vandaag de dag moet alles wat je bo
formeerbaar zijn. Bij elk gebouw krij
ken met een ontwikkeling waarvan
waar die naar toe gaat. We moeten g
niet meer afbreken, maar ze transfo
maken. De uitbreiding van de NHL is
opgezet als een potentieel vrij indeel
met zo weinig mogelijk obstakels. Da
worden ingespeeld op nieuwe progra
functies. De architectonische expres
ontleend aan de huidige indeling en f

Hoe kijkt u terug op het plan voor de
Er zijn architecten die verder van mij
dan Abe Bonnema. Het gebouw van E
werd in 1984 in gebruik genomen. Bo
architectonisch een goed gebouw gen
het was verworden tot een labyrint v
een 'vriendelijk poppenhuis uit een a
Een duidelijke structuur ontbrak in h
De NHL is met de uitbreiding tweema
geworden. In mijn optiek is een schoo
stad met straten en pleinen en ontmo
tes en daarom was het plan van Bonn
uitdaging om mee aan de slag te gaan.
van ruimtes is belangrijk, net als in ee
dat mag best leiden tot wat chaos, daa
bang voor. Als je te veel gaat ordenen

zichzelf staande dingen. Ik kies voor de samenhang. Gebouwen moeten zeker een identiteit hebben, maar dat is geen doel op zich. Een schoolgebouw herken je bijvoorbeeld aan grote ramen. Dat past bij het gebruik. Maar de onderwijsfunctie hoeft niet per se afleesbaar te zijn en misschien transformeert een schoolgebouw in de toekomst wel weer tot een woongebouw. Vandaag de dag moet alles wat je bouwt transformeerbaar zijn. Bij elk gebouw krijg je te maken met een ontwikkeling waarvan je niet weet waar die naar toe gaat. We moeten gebouwen niet meer afbreken, maar ze transformeerbaar maken. De uitbreiding van de NHL is daarom ook opgezet als een potentieel vrij indeelbare ruimte met zo weinig mogelijk obstakels. Daarmee kan worden ingespeeld op nieuwe programma's en functies. De architectonische expressie is niet ontleend aan de huidige indeling en functie.

Hoe kijkt u terug op het plan voor de NHL?

Er zijn architecten die verder van mij afstaan dan Abe Bonnema. Het gebouw van Bonnema werd in 1984 in gebruik genomen. Bonnema heeft architectonisch een goed gebouw gemaakt, maar het was verworden tot een labyrint van gangen, een 'vriendelijk poppenhuis uit een andere tijd'. Een duidelijke structuur ontbrak in het gebouw. De NHL is met de uitbreiding tweemaal zo groot geworden. In mijn optiek is een school een microstad met straten en pleinen en ontmoetingsruimtes en daarom was het plan van Bonnema een uitdaging om mee aan de slag te gaan. Integratie van ruimtes is belangrijk, net als in een stad, en dat mag best leiden tot wat chaos, daar ben ik niet bang voor. Als je te veel gaat ordenen in steden en

gebouwen, ga je ook mensen ordenen en dan zit je op het verkeerde spoor.

Ik heb het plan van binnenuit ontwikkeld. Het bestaande gebouw moest worden opengebrouwen maar ik heb nooit gezegd 'breek maar af'. Er is ruimte gemaakt in de kern door daar meer licht in te brengen en verder is er veel ontmoetingsruimte opgenomen. Een gang met bovenlicht wordt meer een straat en op de tussenbordessen op de trappen van de nieuwbouw zijn werkplekken gemaakt. Er moet ruimte zijn voor interactie. Je moet plekken hebben waar je toevallig een leuke jongen of een leuk meisje ziet lopen. En er moeten plekken zijn waar zelfstandig kan worden gestudeerd. Zelfwerkzaamheid moet in schoolgebouwen de ruimte krijgen in de geest van Maria Montessori. Dat waren belangrijke toevoegingen aan de NHL bij de uitbreiding. En ik heb het gebouw van Bonnema niet verstoort maar zichtbaar gehouden door de nieuwbouw op te tillen.

Wat vindt u van een onderwijscampus?

Ik ben geen voorstander van een campus. Het roept segregatie op. Onderwijsgebouwen moeten juist in de stad staan. Ik ben daarom een voorstander van een brede school waarbij de onderwijsfunctie wordt gecombineerd met andere functies als een bibliotheek of met meerdere schooltypes bij elkaar. De NHL had wat mij betreft ook in de binnenstad kunnen staan in een straat waarbij de gevels gewoon straatwanden waren geweest.

Is de NHL een echte Hertzberger?

Wat een echte Hertzberger is, vind ik niet zo belangrijk. Dat moeten andere mensen maar be-

oordelen. Wat ik vooral heb ontwikkeld in mijn schoolgebouwen is de eerdergenoemde gedachte dat elke school als een kleine stad zou moeten zijn met als het ware straten en pleinen waar je elkaar ziet en wordt gezien. Waar anders dan in een traditioneel schoolgebouw met gangen en lokalen op elke plek wordt gewerkt. Men zegt vaak dat mijn gebouwen lange horizontale lijnen hebben. Dat is bij de NHL best gelukt. Maar ook mijn gebouwen mogen best veranderen en misschien krijgt het ooit nog wel eens een andere functie.

Hoe kijkt u naar Leeuwarden?

Niet zozeer een oordeel maar wel een tip. Bekijk Nederland als een grote stedelijke agglomeratie en bedenk vanuit dat concept wat jouw bijzonderheden en bijzondere mogelijkheden zijn.

Zo is bijvoorbeeld absolute veiligheid een fictie. Een kind moet kunnen vallen op een betonrandje.

